

Граѓанинот е вистински инспектор

ИСТРАЖУВАЊЕ И АНАЛИЗА

The “Accountability, Technology and Institutional Openness Network in South East Europe - ACTION SEE” project is implemented by Metamorphosis Foundation, Westminster Foundation for Democracy, CRTA – Center for Research, Transparency and Accountability, Citizens Association Why not?, Center for Democratic Transition, Open Data Kosovo (ODK) and Levizja Mjaft!.

This project is funded by the European Union.

Граѓанинот е ВИСТИНСКИ ИНСПЕКТОР

*Истражување,
и анализа*

Анализа од спроведеното истражување :
Состојбите со работничките права во источен плански регион
2017 – 2019 година

Издавач : Здружение „Иницијатива на невработени интелектуалци“
Проект : Граѓанинот е вистински инспектор

За авторот : Тодор Цонев
Координатор : Михаела Цонева
Истражување и анализа : Зоран Биковски
Дизајн и печатење : ДПТУ „Студентски сервис“ ДОО, Скопје
Тираж : 200 примероци (бесплатен/некомерцијален примерок)

Оваа публикација е подготвена со поддршка на Европската Унија во рамки на проектот „Граѓанинот е вистински инспектор“. Содржината на оваа публикацијата е единствена одговорност на Здружението „Иницијатива на невработени интелектуалци“ Веница и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија и на проектот „ACTION SEE – Accountability, Technology and Institutional Openness Network in SEE Project“.

Сите права се задржани. Содржината на оваа публикација може слободно да се користи и умножува заради едукативни и други цели, под услов да при секоја таква репродукција како извор се наведе Здружението „Иницијатива на невработени интелектуалци“ Веница.

Содржина

Резиме	4
Вовед	5
Наоди од спроведеното истражување	6
Наоди од спроведените работилници/округли маси	11
Ставови на граѓанските организации	12
Препораки и заклучоци	14
Користена литература	16

РЕЗИМЕ

Истражувањето има за цел да даде одговор за довербата на вработените во приватниот сектор, од општините во Источно Планскиот Регион (ИПР) од постапувањето на Трудовиот инспекторат. Компаративно, бројот на поднесени претставки до Државниот трудов инспекторат го споредуваме со претставките поднесени до граѓанскиот сектор, конкретно до Здружението Хелсиншкиот комитет во временски период од 01.01.2017 година до 30.06.2019 година. Имено во општините од источен плански регион доминираат фирми од текстилната индустрија, градежништвото и рударството, индустрии кои важат како гранки каде најмногу се кршат работничките права. Дополнителна бариера за вработените од овие сектори е затварањето на канцелариите на Сојузот на синдикатите на Република Северна Македонија во сите општини од регионот, а синдикални организации во склоп на самите фирми се реткост освен во Рудниците „САСА“ и „Тораница“. За вработените од останатите фирми од регионот единствена институција каде можат да побараат заштита на работничките права е Трудовиот инспекторат.

За влијанието и нееднаквото почитување на работничките права, а со тоа и нелојалната конкуренција се одржаа 8 округли маси со претставници од Бизнис секторот, АВРМ, Трудовиот инспекторат, претставници од канцелариите за Локален економски развој на општините од источен плански регион и граѓански организации, работници, невработени лица и интелектуалци. Дополнително е земено во предвид и мислењето на иселениците за можностите да се вклучат на пазарот на трудот.

При прибирањето на податоци употребени се повеќе алатки:

1. Барања за слободен пристап до информации од јавен карактер до Државниот Трудов Инспекторат;
2. Сведочење на вработени или отпуштени работници од приватниот сектор;
3. Анализа на податоци за пријави од вработените кон граѓанските организации Хелсиншки Комитет за човекови права, „Гласен Текстилец“ и НВО „КХАМ“ Делчево;
4. Сведочење на претставници од бизнис секторот за предизвиците во своето работење и предлози за подобрување на бизнис климата;.

Согласно добиените податоци се гледа дека задоволството на граѓаните од квалитетот на услугите од институцијата Трудов инспекторат е повеќе од

незадоволително. Сомнителен е и начинот на функционирање на вработените во Инспекторатот поради игнорирањето на пријавите од работниците, релативизирање на состојбите со индикации дека постои силна спрега помеѓу бизнис интересите. Доказ за тоа се огромниот број на претставки до граѓанскиот сектор наспроти пријавите кон Трудовиот Инспекторат. Покрај тоа што не постапуваат ефикасно и навремено, дополнително самите вработени во Инспекторатот ги заплашуваат жалителите дека најдобро им е да молчат оти може да останат без работа. За ваквата состојба зборуваа анонимни работници од страв да не го загубат работното место. За достапноста на институцијата Трудов инспекторат чист пример ни е одделението Делчево. Зградата во која е сместена службата не е обележана со знак дека таму се наоѓа оваа институција, а просториите не се достапни за лицата со физичка попреченост бидејќи е на вториот спрат. Одделенијата на инспекторатот (вработените) немаат функционални веб страници, а доколку поднесете претставка до Државниот трудов инспекторат немате никаков доказ дека сте поднеле претставка бидејќи пријавувањето е онлайн.

Претставниците од Бизнис секторот дадоа конкретни предлози како до поефикасна бизнис клима, еднаков настап на пазарот на бизнисмените и подобри услови за вработените. Согласно информациите од граѓанскиот сектор, повеќе од 700 претставки годишно од источниот плански регион се поднесуваат од вработени, поради прекршени работнички права. Ова е доказ дека состојбата е повеќе од алармантна и потребни се сериозни чекори за надминување на оваа трагична состојба.

ВОВЕД

Источно Планскиот Регион се рангира како втор по неразвиеност во Република Северна Македонија. Главни индустрии кои го карактеризираат ова подрачје се текстилната индустрија, рударството и градежништвото. Сите овие индустрии се сметаат за недоволно платени, индустриски капацитети кои вработуваат огромен број на работници од приватниот сектор, но и места каде најчесто се кршат работничките права. Дополнителен проблем претставува затварањето на канцеларијата на ССМ во Делчево, Берово, Веница, Кочани и Штип, додека канцеларијата во Пробиштип иако се уште не е официјално затворена, истата ретко е отворена за работниците. Синдикалното организирање во текстилните погони е сведено само на теорија, бидејќи истите се изберени од самите работодавачи и не се сервис на работниците. Синдикално организирање постои само во Рудниците „САСА“ и „Торанци“ и веќе се чувствуваат одредени придобивки за оваа група на работници. Јавна тајна веќе

подолго време е дека регионот е зафатен со афери за чиста трудова експлоатација во текстилниот сектор. Честите прекршувања на работничките права а со тоа и човековите права се невидливи за институциите. Од тука и сомнежот за поврзаноста на Текстилните газди со институциите, па вработените многу ретко се решаваат да пријават прекршување. Нормална е сликата, секоја сабота вработените во текстилните фабрики да одат на работа и да работат прекувремено, а јавна тајна е дека дел од вработените враќаат пари на рака - карактеристика за пијанечкиот регион. Долго време се чекаше за предвидената обврска која произлезе од Социјалниот Договор за формирање на Социјален Економски Совет во секоја општина за подобрување на бизнис климата но и за следење на состојбата со работничките права. Ваков совет има формирано само Берово, но неговото функционирање е сеуште недоволно дефинирано и ажурно. Во вакви услови, главната улога за заштита на работничките права треба да ја има Трудовиот инспекторат. Улогата на Трудовиот инспекторат е да врши инспекциски надзор и инспекциски работи од областа на работното законодавство. Трудовиот инспекторат исто така треба да врши инспекциски надзор кај работодавачите и во делот на заштита при работа, при што има право на изготвување и поднесување на барања за поведување на прекршочни и кривични постапки.

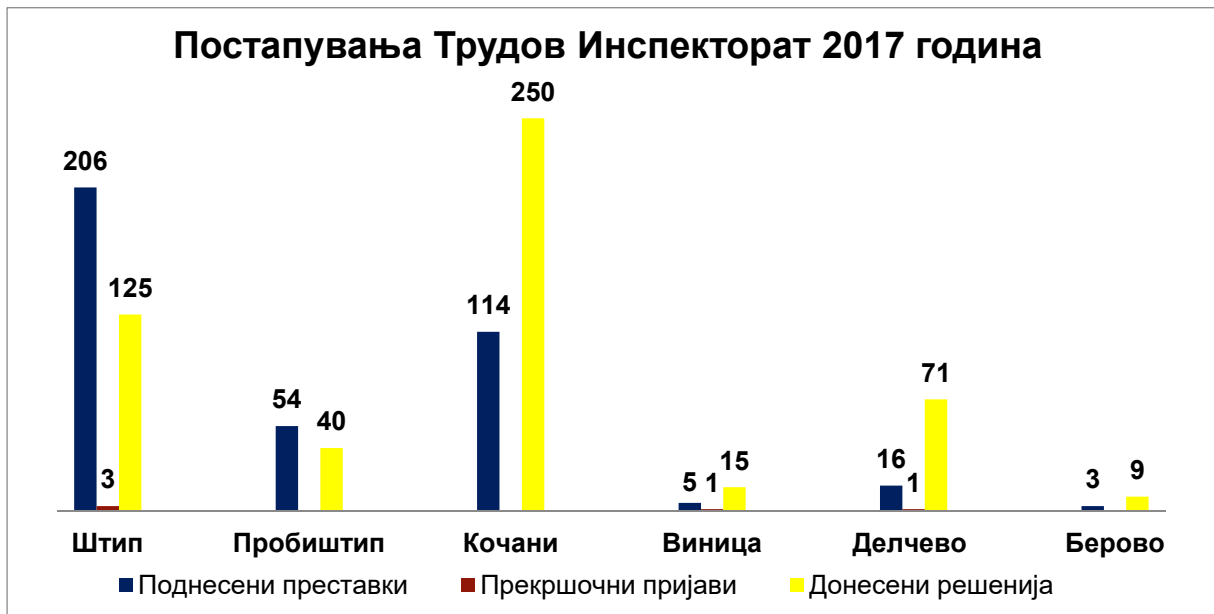
Всушност, предмет на овој мониторинг е постапувањето на Трудовиот Инспекторат, предизвиците со кои се соочува бизнис секторот и мобилизирање на работниците да ги пријавуваат неправилностите.

Наоди од спроведеното истражување

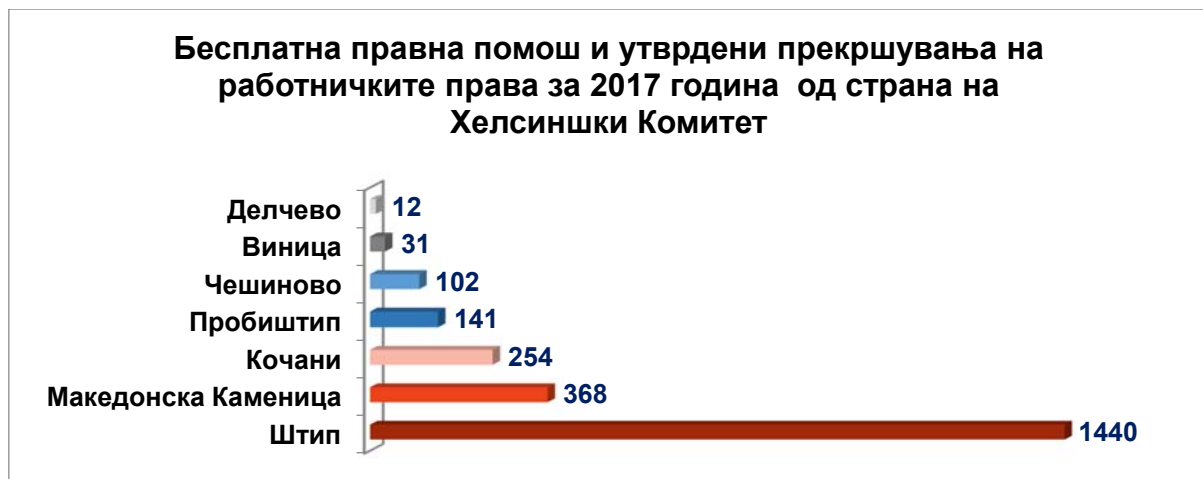
Согласно методологијата, најпрво беа подготвени „Барања за информации од јавен карактер“ и истите беа поднесени до Државниот трудов инспекторат. Со истражувањето се бараше одговор за довербата која ја имаат работниците кон Трудовиот инспекторат, наспроти граѓанскиот сектор. Дополнително сакавме да видиме колку едукации има спроведено Инспекторатот на терен ако се земе во предвид нивнатата превентивна улога, но и колку прекршочни пријави има поднесено. Периодот кој е опфатен со истражувањето е од 01 Јануари 2017 година до 30 Јуни 2019 година.

Во прилог се два графикони, едниот со информации од Трудовиот Инспекторат наспроти претставките кои ги има забележано здружението „Хелсиншки комитет“ за 2017 година.

Графикон 1

Графикон 2)

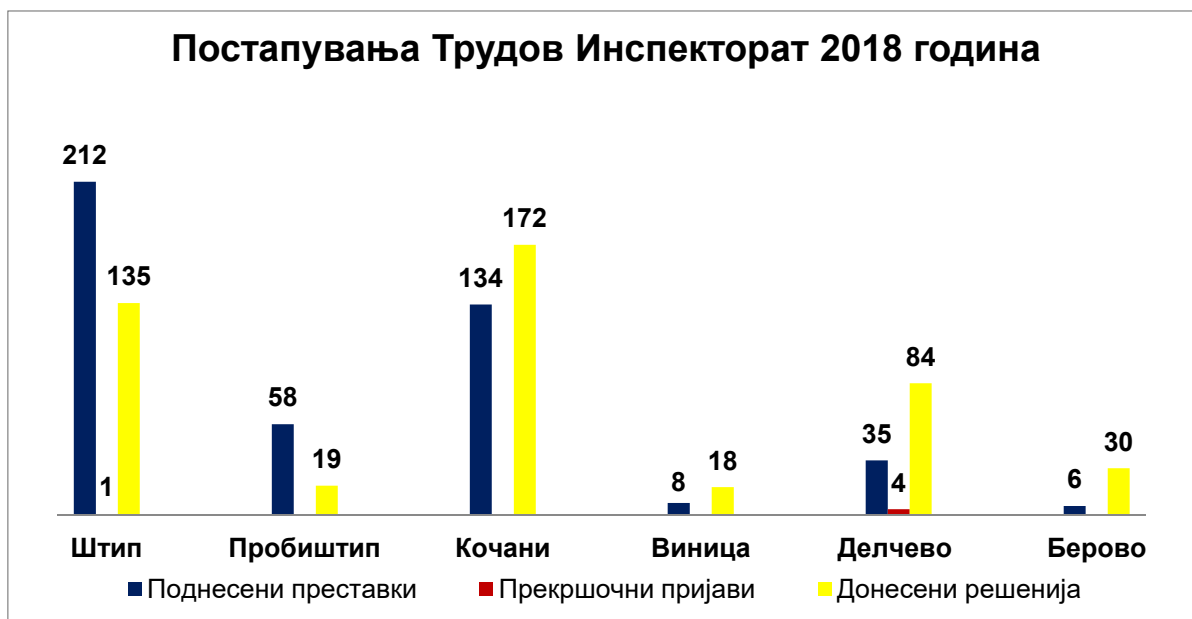

Согласно податоците од двата извора се гледа дека во 2017 година до одделенијата на Трудовиот инспекторат се поднесени вкупно 398 претставки, за разлика од нив, помош од Хелсиншки Комитет побарале 2348 лица. Разликата е очигледна и е загрижувачка. Во комуникација со Инспекторите, тие имаат став дека граѓанскиот сектор ваквата бројка ја постигнува преку групните пријави, при што нема гаранција за тоа дали истите лица реално пријавиле. Во склоп на

постапувањето ги следиме варијаблите на укажувања и едукации и поднесени прекршочни пријави од Трудовиот Инспекторат. Во делот на укажување, едукација и отстранети неправилности стои бројката нула. Неразбирливо е да се поврзе превентивниот карактер на оваа институција при толку голем број на пријави, а да нема во основа превентивно делување. Инспекторатот има изготвено 510 решенија врз основа на утврдени неправилности, од кои најмногу во Кочани 250 а најмалку во Берово каде се изготвени само 9 решенија. Како една од причините на издавањето решенија без претходна едукација можеме да го земеме фактот на недоволниот број на Инспектори. Во 2017 година во сите општини од источен плански регион поднесени се само 5 прекршочни пријави на фирми од страна на Трудовиот инспекторат.

Преку графиконите 3 и 4 претставени се состојбите за 2018 година.

Графикон 3

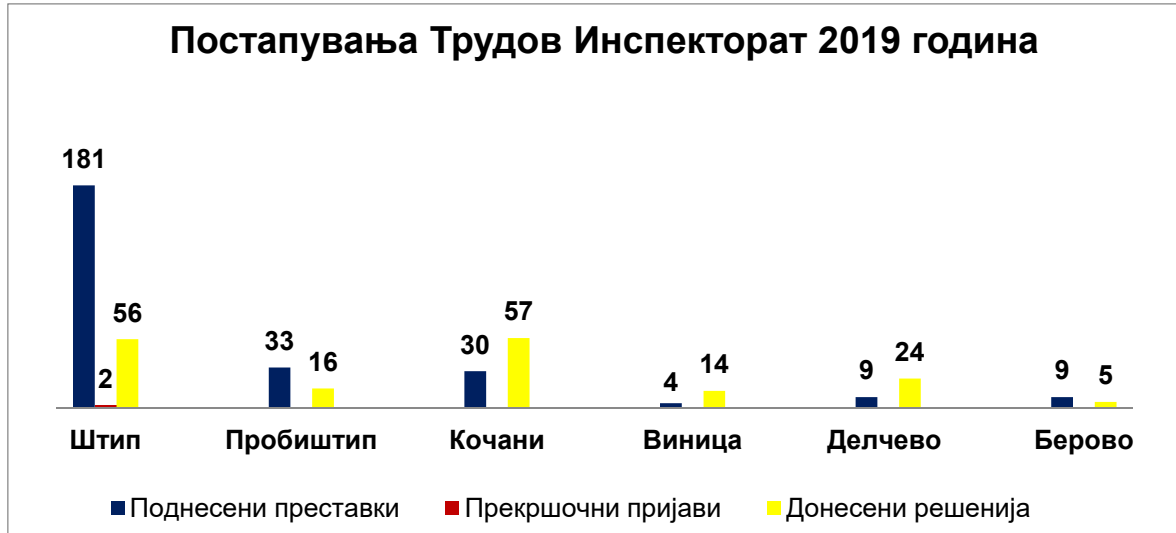
Графикон 4

Споредбено со 2017 година, бројот на пријави кон Трудовиот Инспекторат во 2018 година расте. Така, сега за разлика од 2017 година кога бројот на пријави е 398 во 2018 година е 453 што е раст за околу 12%. Но, анализата покажува дека и пријавите кон граѓанскиот сектор растат и тоа од 2348 на дури 5229 пријави. Тука растот е за повеќе од 100% што укажува на зголемено прекршување на работничките права. Повторно е поразително тоа што нема укажувања и непостои едукација. За несоодветното и нелогично постапување на Инспекторатот зборува фактот дека иако претставките кон трудовиот инспекторат и граѓанскиот сектор се зголемуваат, бројот на прекршочни пријави останува ист, имено поднесени се само 5 (пет) прекршочни пријави. Ова дава простор за подлабински анализи кои самиот Инспекторат и дирекцијата треба внатрешно да ги спроведат.

Преку графиконите 5 и 6 претставени се состојбите за шест месеци од 2019 година.

Графикон 5

Графикон 6

Очигледно е дека пријавувањата имаат растечка тенденција по притисокот кој го прави граѓанскиот сектор и сега за само 6 месеци бројот на пријави кон Трудовиот инспекторат постигнува бројка од 266 претставки. Ако споредиме со 2018 година интензитетот на давање бесплатна правна помош од страна на Хелсиншки Комитет има надолна тенденција па до граѓанските организации има пристигнато 1351 претставка. Од страна на Инспекторатот повторно нема спроведено едукација, а бројот на решенија за 6 месеци од 2019 година значително се намалува во однос на изминатите години и изнесува 172. Бројот

на прекршочни пријави е незначително намален во споредба со 2017 и 2018 и изнесува 2.

Согласно податоците и споредбата на 4 главни варијабли (поднесени претставки, укажувања и едукации, решенија за утврдени неправилности и поднесени прекршочни пријави) се гледа дека довербата во Трудовиот инспекторат во источниот плански регион е на многу ниско ниво. Многу повисока е довербата кон граѓанските организации затоа што според изјавите на работниците, таму тие се чувствуваат позаштитени кога пријавуваат. Стравот дека доколку пријавите неправилност, може да останете без работа е констатиран од индивидуални интервјуа и од претходни истражувања. Она што загрижува е тоа што воопшто не се спроведуваат укажувања и едукации, се издаваат решенија и согласно сведочењето на работниците често работниците трпат заради донесените решенија. Тоа значи дека и нема информација од Трудовиот инспекторат дали е отклонена неправилноста и дали има последици по вработените. Постојат сведочења од работници кои бараат анонимност и објаснуваат дека по пријавувањата трпеле санкции од страна на работодавците. Една од нив е Весна Б. работничка од добро позната Текстилна фабрика која била повикана пред две години од страна на Директорот и и било кажано дека мора да оди сабота на работа како и сите. Весна му кажала дека работи 40 часа неделно и дека не ја зема ни минималната плата, но сепак се согласила да оди и сабота на работа. По завршувањето на работниот месец Весна видела дека платата и е под минималната иако работи и над 180 часа. Тоа и се случило и наредниот месец и случајот го пријавила во Трудовиот инспекторат. После 5 дена дошле двајцата Трудови инспектори, каде во нивно присуство била вербално нападна од Директорот, и рекол дека таа повеќе во фабриката нема да влезе. Тоа било и закана по животот на Весна. Пред Инспекторите рекол дека тоа е негова фабрика, тука тој е господ и она веќе тука нема да влезе. Трудовите Инспектори мирно ја следеле сцената и барале да се помират. Весна зела боледување бидејќи и се качил притисокот поради ситуацијата. Сепак ова не било се, Директорот на Текстилната фабрика испратил инспекција од ФЗО кај Докторот што издал боледување и исто така и пратил барање до Весна да му исплати 40000 денари оштета заради тоа што не била на работа. Весна благовремено го има внесено боледувањето преку препорачано писмо. Во меѓувреме дошол одговор од Трудовиот Инспекторат дека на Директорот на „ПАЛТЕКС“ му е укажано да го дефинира работното место и работното време на Весна, а за неисплатената минимална плата Инспекторот има одговорено дека според изјавата на Директорот и е дадено аванс. Доколку Весна не е задоволна може да си ги побара своите права по судски пат. По пријавата, лично го имам посетено Инспекторот при што тој рече дека работи по законот а ако Весна покрене судска постапка, тој и неговата колешка не одат на суд да сведочат оти

биле Државни службеници, а за докажувањето дали има добиено аванс да си поведе судска постапка.

Не помалку е потресна и приказната на К. М. за неговото искуство во друга текстилна фирма. Имено, и по две години работа до 2017 година во фирмата на работникот му се давало минимална плата иако секоја сабота работел дополнително плус 5 часа, па така имал по 45 работни часа неделно. Лицето К.М. одбил две саботи да отиде на работа, по што добил отказно решение. Момчилов поднел пријава до Трудовиот Инспекторат но и до ден денес нема одговор.

Две госпоѓи вредни работнички од с.Црник се имаат обратно до НВО „КХАМ“ Делчево. Веќе 4 месеци работиме во текстилна фирма и парите ни ги даваат на рака, дали можете да ни помогнете да најдеме работа каде ќе бидеме здравствено и пензиско осигурани. Ги прашав зошто не пријавите во Трудовиот инспекторат? На тоа само болно се насмевнаа и одговорија во ист глас: Трудовите Инспектори се врзани со газдата, а пак тој самиот изјавува пред сите нас дека двапати месечно пие кафе со Премиерот Заев.

Повеќе за овие сведочења во линкот 5).

Наоди од спроведените работилници/округли маси

Она што е новина во прибирање на информациите се едукативните работилници/округли маси. Истите, беа користени како проширени фокус групи каде по спроведената едукација за правата од работен однос се оставаше простор за дебата за состојбата со работничките права. За да се зголеми мотивацијата на бизнис секторот се презетираа можностите што ги нудат: АВРМ – мерки за вработување, Фондот за иновации, акселераторите и слично. На тој начин се бараа и причините за трудовата експлоатација и предизвиците со кои се соочува бизнис секторот. Од страна на претставници од бизнис секторот се пожалија дека владата се уште не ја реализира мерката со која ќе субвенционира по 100 евра за вработен со покривање на придонесите. Владата популистички игра со нервите на бизнисмените, додека луѓето се иселуваат поради ниските плати. За мерките од АВРМ укажаа дека не се соодветни бидејќи во секој момент ангажираното лице може да ги напушти, а газдите се приморани да најдат во најкраток можен рок замена за да не се доведат до ситуација да даваат плата без извршена работа. Дел од поволните мерки се објавуваат на само неколку часа и се тенденциозни со политичка позадина. Проблем е и класификацијата „Рурално подрачје“, така да реално малите рурални места не

се подржани на различен начин од градовите кои имаат 50000 жители. Бизнисмените бараат дополнителни субвенции за млади бидејќи тие не можат да ги остваруваат задачите како поинтересните работници и повремено треба да се на грб на поинтересните. Текстилните претприемачи бараат да бидат два месеци ослободени комплетно од придонеси, во периодот на промена на раков (летен и зимски) бидејќи во тој период фирмите работат со загуби. Рудниците бараат практиканството да важи и за нив, да не мора да чекаат младите да наполнат 22 години за да ги вработат, бидејќи до тогаш младите веќе заминале во странство. Бизнес секторот бара Министерството за образование да купи машини кои ќе се сместат во фабриките каде учениците ќе спроведуваат пракса и ќе се подготвуваат за пазарот на трудот. Се пожалија на нелојалната конкуренција од странските инвеститори кои имаат привилегии и на тој начин им ги земаат работниците. Со други зборови Бизнесмените објаснија дека за жал не можат да ја даваат посакуваната плата и дека често кај нив се работи прекувременно за да се заработи платата. Сите препораки од бизнис секторот ќе се достават до одговорните Министерства. Работниците пак укажуваа дека немаат синдикално организирање, немаат каде да се обратат ниту од каде да се едуцираат за своите права.

Ставови на граѓанските организации

Неколку организации во источниот плански регион отворено рекоа „НЕ“ на трудовата експлоатација и се брендираа на тоа поле. Затоа земавме изјави од релевантни граѓански активисти. Се потсетив на статусот кој беше објавен од здружението „Гласен Текстилец“, дека директор на текстилна фирма изјавува дека никој не му може ништо и дека на секои две недели пие заедно кафе со премиерот. Ова ме поттикна да побараме мислење од Кристина Ампева, лидер на ова здружение. Кристина Ампева: *„Согласно мисијата на организацијата Гласен текстилец, состојбата со правата на Текстилните работници е загрижувачка во целиот источен плански регион, но најзагрижувачка е состојбата во општините Делчево и Македонска Каменица. Во овие две општини не само што е сурова експлоатацијата туку постои и недоверба кон одговорните институции. Во Македонска Каменица главен проблем е тоа што најпрво никаде не постои насока како да пријават прекршување на работничките права во Трудовиот Инспекторат, нема телефонски броеви од Трудовиот Инспекторат, а кога работниците пријавуваат најчесто Инспекторите постапуваат после неколку дена и се издаваат решенија за отстранување на констатирани недостатоци со напомена доколку работникот не е задоволен може да си превземе судска*

постапка. Во најголем број од случаевите после пријавувањето работникот е усно отпуштен, а доколку не напушти е под континуиран мобинг - па секако е принуден да даде отказ. Уште пострашна слика е тоа што попладне Газдите на фабриките заедно пијат кафе на видно место, со што искажуваат единство, така што ниту еден газда не прибира отпуштен работник од друго претпријатие“.

Како резултат на ваквите состојби, околу 60 жени започнаа со работа во „Макпрогрес“ и „Винчини“ од Веница и „Амфенол“ од Кочани. Жените од Македонска Каменица патуваат во останатите градови и решиле да не бидат робови на домашните експлоататори. Кога се спомнаа робовите, се уште е во сеќавање првата репортажа „Танцот на текстилните робинки од Делчево“. Од тогаш поминаа повеќе од 4 години, а состојбата наместо да се подобри се влошува, иако здружението „Гласен текстилец“ објавува и весник со колумни во кои отворено се пушува за состојбите во текстилството.

Најрелевантна Граѓанска Организација која треба да реагира за заштита на основните човекови права и слободи е „Хелсиншкиот Комитет“ - Скопје. Разговаравме со Игор Јадровски, Правник од организацијата кој ни го изјави следното: *„Загрижувачка е состојбата со текстилните работници во Источниот Регион. Најстрашно е тоа што повеќе работниците немаат доверба во институциите, додека пак истите се троти и неефикасни. Ние како невладина организација сме тампон зона помеѓу работниците и Инспекторатот затоа што кај нас можат да пријават, да останат анонимни, а ние да побараме Трудовиот Инспекторат да постапи. Што е уште пострашно барем 30% од тие што пријавуваат не знаат каде е сместен Трудовиот Инспекторат во толку мал град“.*

Јадровски ни ги прати податоците кои се јавно објавени на веб страницата на Хелсиншкиот Комитет за пријавувањето за прекршени работнички права во Република Северна Македонија но и Дијаграми? и нивно мислење за прекршените работнички права за период од 01.01.2017 до 30.06.2019 година.

Препораки и заклучоци

Согласно приберените информации и утврдување на фактичката состојба видливо е дека има потреба од поефикасно дејствување на Трудовиот инспекторат и потреба од создавање на заштитни механизми за лицата кои пријавуваат прекршување на работничките права. Работниците од Источен Планскиот Регион немаат доверба во оваа институција и согласно резултатите ги даваме следните препораки:

1. Одделенијата на Трудовиот инспекторат видно да ги обележат своите канцеларии таму каде истото не е направено и да се обезбеди пристап за лицата со физичка попреченост. Дополнително потребно е да се назначи лице кое би комуницирало со лицата со попреченост, а на таблата да има и телефонски број од лицето.
2. Трудовите Инспекторати на секоја фабрика на видливо место да ги постават телефонските броеви за бидат достапни за работниците. Фирмите да бидат обврзани на видно место да ги истакнат контактите (и-меил и телефон) на вработените од Трудовиот инспекторат, позната пракса со Пазарниот инспекторат.
3. Пријавувањето во Трудовиот инспекторат да не биде само во канцеларија туку и по интернет или телефон.
4. Трудовиот инспектор да реагира во рок од пет дена а не 15 колку е законски рок за постапка по пријава а 30 при потешки случаеви. По издавањето на решението на Инспекторатот за отстранување на неправилноста, Инспекторите се должни да утврдат дали е отстранета неправилноста и дали работникот трпи санкција од работодавачот за истото и да изготви записник за случајот и да го извести поднесувачот на пријавата.
5. Трудовите Инспектори да сведочат во судски постапки и кривично да одговараат во случај на одбивање да сведочат, или да ги релативизираат фактите или даваат лажни искази. Исто така е потребно да одговараат и за заплашување на работниците или избегнување да постапат бидејќи нивни блиски работат во посочените фирми. Всушност непостапувањето, а притоа се информирани за состојбите, ги прави соучесници во криминал.
6. Државниот Трудов Инспекторат треба да ги постави телефонските броеви и функционални е-маил адреси на вработените на подрачните одделенија за труд. Исто така треба да се овозможи на лицата кои пријавуваат да имаат трага, доказ дека пријавиле неправилност. Со тоа ќе се анулира можноста за злоупотреба на службената должност.

7. Трудовите инспектори да спроведуваат едукација и да даваат укажувања за отстранувања на неправилностите, и за истите да има известување.
8. Државниот Инспекторат за Труд да ги преземе сите мерки, согласно законот за безбедност и здравје при работа, за да ги заштити работниците од работа во несоодветни услови.
9. Државниот Инспекторат за Труд во најголемиот дел од случаевите не ја доставува целокупната документација од извршениот инспекциски надзор (записник за извршен инспекциски надзор, решение, платен налог и слично) до подносителите на барањата за вонреден инспекциски надзор. Инспекторатот во рок од 5 дена по спроведениот надзор да достави извештај до барателот.
10. Државниот Инспекторат за Труд треба да ја унапреди соработката со синдикатите, организацијата на работодавачите и граѓанските организации.

Користена литература

1. Зоран Биковски (2013, 25 Јули), „Танцот на текстилните робуки од Делчево“, Центар за истражувачко новинарство СКУП Македонија:
https://scoop-mk.blogspot.com/2013/07/blog-post.html?fbclid=IwAR2JNIGdTXtOJ5ULn1gv2KIEj3ZbHHMiVqYHsJqkgR8L13bfYe_86yqed6Q
2. Хелсиншки комитет за човекови права - Македонија:
http://www.mhc.org.mk/?fbclid=IwAR33Or_4WqJWNxT86yaFkbD-sM0hszVuYQdLRyKPaeh1fpE743zZt123U4#.XLL1WDAzbIV
3. Здружение на граѓани „Гласен текстилец“:
<https://glasentekstilec.wordpress.com/page/16/?fbclid=IwAR2J6u-rt1FMmZheNKHfdgxVYamZnQIAX9Bn32gfLvwjEoyn5f-JWgoS5I>
4. Државен инспекторат за труд:
http://dit.gov.mk/?fbclid=IwAR33Or_4WqJWNxT86yaFkbD-sM0hszVuYQdLRyKPaeh1fpE743zZt123U4
5. Зоран Биковски: Постапување на Трудовиот инспекторат по барање на вработените во општините Делчево и македонска Каменица
<https://zdradw.weebly.com/uploads/5/6/2/5/56251353/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2%D0%BE-%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D0%98%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>